



Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022



Společný blok oborových didaktik I. – úvod do problematiky obecné didaktiky



Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU



Národní
plán
obnovy

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

TEORIE VZDĚLÁVÁNÍ A KONCEPCE VYUČOVÁNÍ

**TEORIE
VZDĚLÁVÁNÍ**

**KONCEPCE
VYUČOVÁNÍ**

CÍLE A OBSAH VYUČOVÁNÍ

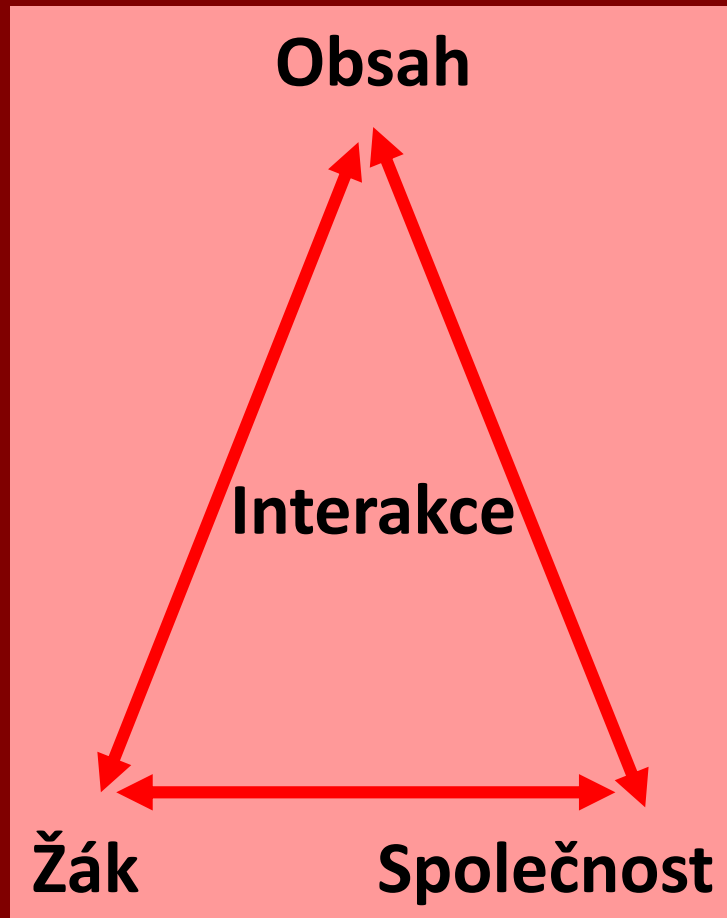
**ORGANIZAČNÍ
FORMY**

**METODY
VÝUKY**

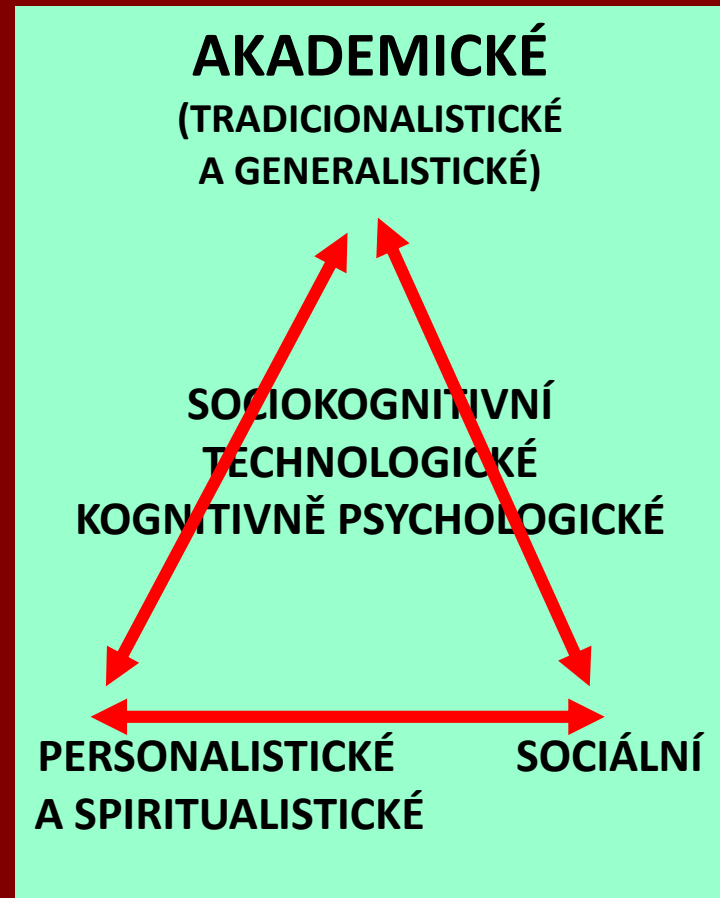
**ETAPY
VÝUKY**

**POJETÍ ŽÁKA
A UČITELE**

VZDĚLÁVÁNÍ



TEORIE VZDĚLÁVÁNÍ



*Yves Bertrand: Soudobé
teorie vzdělávání*

Koncepce
= reálně uskutečňované
pojetí vyučování

teorie vzdělávání \Rightarrow koncepce vyučování



Pozor!

Učitelovo pojetí výuky - vyučovací styl:

= svébytný postup, který uplatňuje učitel při řešení pedagogických situací –

relativně stálý způsob plánování, řízení a vyhodnocování výuky (metody a formy výuky, způsob hodnocení, vztah k žákům a způsob komunikace s nimi apod.)



Koncepce výuky

pojetí, uplatňované v celé společnosti nebo skupině – toto pojetí se pak projevuje ve způsobu výuky v mnoha školách:

- odrážejí ekonomické, společenské a ideologické, kulturní podmínky společnosti, státu
- odrážejí myšlenkové proudy, ideje, teorie vztahující se ke světu, k životu...k výchově a vzdělávání

Koncepce slovně názorného vyučování

● J.A.Komenský

1) průběh vyučování, názornost, od konkrétního k obecnému...

**poznávání věcí
(smysly)**

**poznávání slov
(rozum)**

**užití poznatků
(zapojení ruky)**

předvádění

- zásada názornosti

**slovní označení,
vysvětlení,**

synkritická metoda

cvičení

= používání

Příroda sama se občerstvuje a sílí častým pohybem.

Tak strom, čím více je províván větry, tím čerstvěji roste, tím hlouběji žene kořeny.

Tak i stavitel ví, že slunce a větry vysušují a upevňují jeho díla.

Z toho plyne, že vzdělávat se nebudeme schopni bez opakování a cvičení a to co nejčastěji prováděným. Na to, jaký způsob cvičení nám bude nejvíce vyhovovat, na to už budeme muset přijít sami, ale rozhodně to bude způsob pro nás nejpřirozenější. Hodně toho bude vědět ten, kdo bude učení vyhledávat, kdo jej bude dál zpracovávat a když už jej zažije, bude jej rozvádět a sdělovat druhým.

The Vintage.

Vindemia.

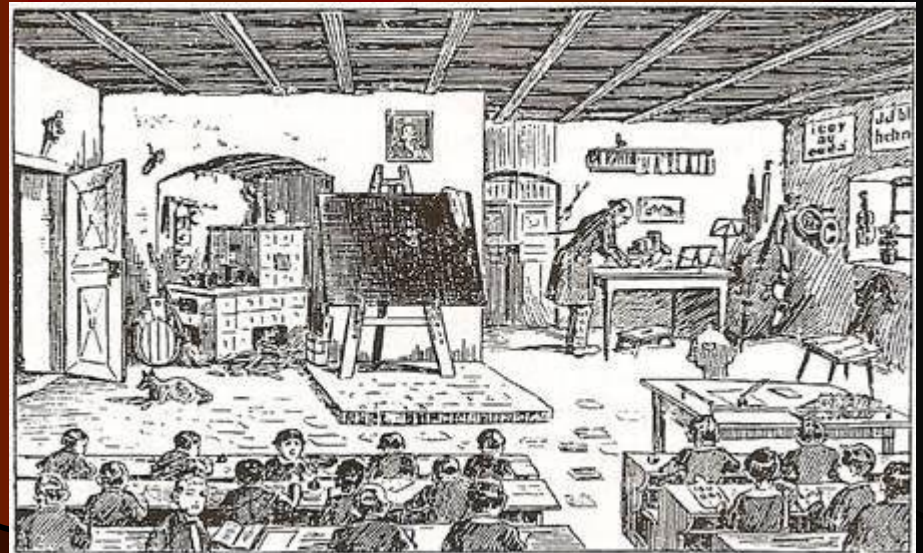


Wine groweth
in the *Vine-yard*, 1.
where *Vines* are propagated
and tyed with *Twigs*
to *Trees*, 2.
or to *Props*, 3.
or *Frames*, 4.

Vinum crescit
in *Vinea*, 1.
ubi *Vites* propagantur,
& alligantur viminibus
ad *Arbores*, 2.
vel ad *Palos* (ridicas), 3.
vel ad *Juga*, 4

2) „aby se učili všichni všemu“ + celoživotní vzdělávání (ideje pansofie)

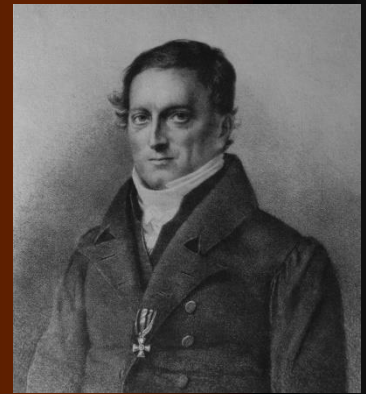
- hromadná výuka – učitel + decurion,
- „učiteli přísluší řízení, žáků učení“
- **třídně hodinový systém**
- frontální vyučování



3) ideje pampaedie („vševýchova“)

- **důraz na morální a sociální aspekt:**
„škola dílnou lidskosti“ (officina humanitatis)

Asociační (asocianistická) koncepce



- Johann Friedrich Herbart (1776 – 1841)

„Škola musí být místem klidu, pozornosti a kázně“

*„Škola bez kázně je jako mlýn bez vody!“
Komenský*

Požadavek výchovného vyučování

*Nemám nížádného pojmu o výchově bez vyučování,
jako neuznávám žádného vyučování, které nevychová!*

- autoritativní a strukturované řízení
- cílevědomé - podle předem stanoveného cíle
- poslušný občan

- Cíle dělí na nezbytné a možné.
- Mezi nezbytné cíle řadí ucelený, pevný charakter, rozvoj aktivity a mnohostranných zájmů.
- Možné cíle jsou spojeny s výběrem konkrétního povolání.
- Proces výchovy dělí Herbart do tří oblastí : vláda, vyučování a vedení (mravní výchova).

- **Vláda: regulace chování jedince:**
 - dozor, ale bez výhrůžek, nedůvěry a trestů
 - tělesné tresty – vzácné (strach z nich)
 - hlavní prostředek kázně - autorita učitele + láska k žákům
- **Ve vyučování** - rozvoj mnohostranných zájmů žáka
 - 4 formálních stupně (základní prvek – představa)
- **Vedení** (mravní výchova) - vštípit etické ctnosti
 - 4 formy mravní výchovy
 - držet žáka v mezích
 - řídit žáka
 - stanovit pravidla chování
 - rozněcovat duši dítěte pochvalou a pokáráním

Vyučovací postup:

Podstata učení: vytváření jasných představ, zpracování v pojmy a operace s těmito pojmy

jasnost	asociace	systém	metoda
výklad	rozbor, beseda, propojení se starým učivem	zobecňování v podobě pojmů, soudů, úsudků – pochopení vztahů, vyvození závěrů	používání učiva, procvičování, jednání

- Herbart vytýká škole neschopnost proniknout k vlastní individualitě žáka (uniformní vyučování)
- Herbart věřil v pokrok lidstva na základě výchovy. Hlásal, že církev nemá mít nadvládu nad školou a že učitelstvo má být na svůj úkol důkladně vzděláno a připraveno.

„Nuda je smrtelný hřích učitele.“

„Vychovateli jest velmi důležitó studovati zkušenosti a rozumy moudrých mužů. “

„Vychovávání je věc rodinná; z rodiny vychází a do ní se zpravidla vrací.“

„Výchova musí respektovat budoucí život chovance, proto práce vychovatele musí být všestranná. Musí se ponechat žákova vlastní individualita“.

„Výchova je nutná a potřebná po stránce mravní. Výchova individua přispívá i ke kulturnímu a mravnímu pokroku lidstva.“

Herbartovi následovníci *(Karl Volkmar Stoy, Wilhelm Rein, Tuiskon Ziller)* – pevný vyučovací postup:

<i>jasnost</i>	<i>asociace</i>	<i>system</i>	<i>metoda</i>	
příprava/ sdělení	spojení	shrnutí	použití	
VÝKLAD	OPAKOVÁNÍ	ZOBECNĚNÍ/ ZÁVĚRY	PROCVIČO- VÁNÍ	KONTROLA A HODNOCENÍ

PEDAGOGICKÝ

REFORMISMUS

- nový postoj k dítěti
- změna role učitele
- změna cíle vyučování
- učení zaměřeno na získávání zkušeností
- učení a život nelze oddělovat

Pragmatické pojetí

John Dewey

- instrumentalismus (praktičnost)
- zkušenost – learning by doing
- metody – k řešení problémů (problémová metoda)
- aktivita dětí, spolupráce



PROBLÉMOVÁ METODA:

Model reflexivního myšlení (5 etap):

suggestions	pozorování - podněty, návrhy, bezprostřední reakce na problém
intelektualizace obtíže	systematičtěji – bližší analýza, zjišťování obtíží
hypotéza	vymezení podstaty obtíže, domněnky a řešení
argumentace	zdůvodňování a argumentace, domýšlení důsledků domněnky
testování	prověřování hypotéz, vedoucí k řešení a závěrům

přirozená motivace,
prožitek obtíže – radosti ze zvládnutí

Strategie řešení problému:

- pokus – omyl
- vhledem (intuicí)
- využití algoritmu v nové situaci
- heuristické řešení

Metoda projektů – William Heard Kilpatrick

- praktická činnost
- reálný úkol
- spolupráce, tvořivost, samostatnost, aktivita
- interdisciplinární vztahy

POSTUP

stanovení cíle (úkolů)

plánování postupu

provedení prací

posouzení a vyhodnocení

Skupinová výuka, projektové vyučování



- kooperace žáků ve skupině
- pracují společně na jednom úkolu
- aktivně se zapojují všichni členové

Mastery Learning

Benjamin S. Bloom

UČENÍ SMĚŘUJÍCÍ K ZVLÁDNUTÍ

Mastery Learning

definování zvládajících cílů (učebních úloh - learning tasks)
vysvětlování a korigování práce – instrukce, individualizace
diagnostické testy

Neexistují dobří a špatní žáci! Jen ti, co se učí rychleji a ti, co se učí pomaleji.

Učivo zvládnou všichni za těchto podmínek:

1. množství času (tempo)
2. způsob řízení vyučování (instrukce, pozitivní oceňování, participace žáků, korekce výkonů učitelem)

Postup:

1. definování zvládajících cílů (učebních úloh - learning tasks)
2. vysvětlování a korigování práce – instrukce
3. diagnostické testy
4. individualizované a korektivní učení a pomoc
5. opakované testy

CÍLEM NENÍ DÁVAT ZNÁMKY, ALE NAUČIT

ŽÁCI PŘEBÍRAJÍ ZA UČENÍ ZODPOVĚDNOST

Programované vyučování

- Burrhus Frederic Skinner
- neobehaviorismus:

stimul – reakce – zpevnění

Výuka = racionálně řízený proces.
Prostředkem řízení je programování.

Program = soubor postupných kroků, který řídí učební proces žáků.

Učivo – uspořádáno do kroků:



Krok:

informace	instrukce (úloha)	odpověď žáka	informace zpětné vazby (odpověď programu)
-----------	----------------------	-----------------	--

ATMOSFÉRA A POČASÍ

STRANA 1

Atmosféra neboli ovzduší je vzduchový obal Země. strana 2

STRANA 2

Je vzduch látka jednoduchá nebo se skládá z více látek?

Vzduch je plyn, který obsahuje kyslík, dusík, oxid uhličitý, vodní páru a jiné látky. Je to tedy látka složená.....str.3

Vzduch je kyslík. Je to tedy jednoduchá látka.str. 4

Vzduch je plynná látka, která obsahuje kyslík, jenž dýcháme, a vodní páru ve tvaru oblaků.
.....str.5

STRANA 3

Ano. Ovzduší je plynný obal Země. Vzduch nezbytně potřebují pro život rostliny, živočichové i lidé. Vzduchový obal neboli atmosféra chrání Zemi před prudkým oteplováním i ochlazováním zemského povrchu, a také před škodlivým zářením z vesmíru.

Jak nazýváme stav ovzduší v určitém okamžiku?

Vítr.....str. 9

Oblačnost.....str. 8

Počasístr. 7

STRANA 4

Tato odpověď není správná.

Vzduch je plyn, který **obsahuje kyslík**. Obsahuje však ještě dusík, oxid uhličitý, vodní páru a jiné látky.

Je tedy vzduch látka jednoduchá nebo složená z více látek?

Jednoduchástr. 6

Složená str.3

STRANA 5

Tato odpověď není úplná. Vzduch obsahuje kyslík a vodní páru a **obsahuje také** dusík, oxid uhličitý a další látky.

Je tedy vzduch látka jednoduchá nebo složená z více látek?

Jednoduchástr. 6

Složená str.3

STRANA 6

To není správně. Vzduch je **složená látka**, protože má více součástí, složek. Je to plyn, složený z kyslíku, dusíku, oxidu uhličitého, páry a dalších látek.str. 3

STRANA 7

Počasí určujeme podle teploty vzduchu, oblačnosti (množství oblaků na obloze), množství srážek a síly větru. Počasí může být slunečné, deštivé, větrné apod.

Čím měříme teplotu vzduchu?

Teploměrem.....str.11
Barometrem.....str. 12

STRANA 8

Oblačnost je stupeň pokrytí oblohy oblaky. Vodní pára se v ovzduší sráží a vznikají oblaky. Oblaky obsahují vodu v podobě drobných vodních kapiček nebo ledových krystalků. Podle toho, jak velká část oblohy je zatažena oblaky, hovoříme o větší nebo menší oblačnosti. Oblačnost **je jeden z jevů, podle kterého určujeme počasí.**

Co je počasí?

Stav ovzduší v určitém okamžikustr. 7
Povětrnoststr. 10

STRANA 9

Vítr je proudící vzduch. Podle větru a dalších projevů ovzduší určujeme **počasí.**

Co je to počasí?

Stav ovzduší v určitém okamžikustr. 7
Oblačnoststr. 8

Rozvíjející vyučování

PREDISPOZICE

2 ETAPY VÝVOJE OSOBNOSTI:

- * aktuálního vývoje
- * nejbližšího perspektivního vývoje

principy
(Zankov)

rozvoje všech žáků

postupu vpřed rychlým tempem

vysoké obtížnosti

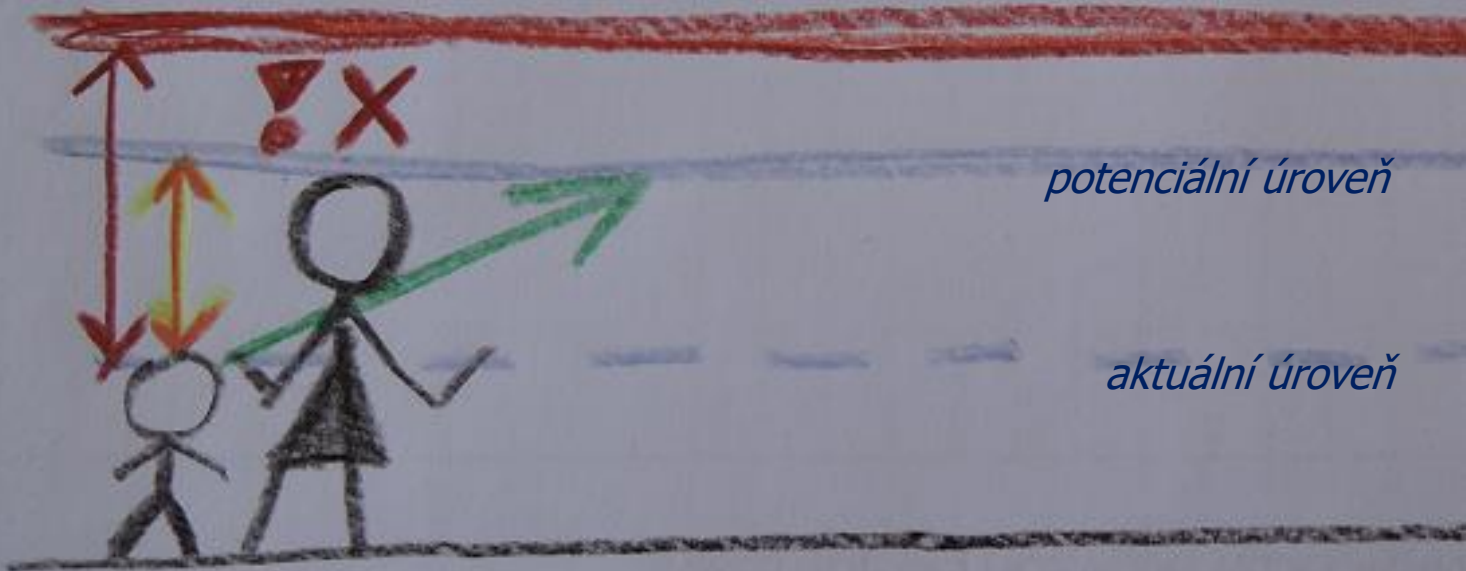
uvědomělosti

vedoucí úlohy teoretických poznatků

*



aktuální úroveň



potenciální úroveň

aktuální úroveň

u nás...



experimentálně od r. 1972
zavedeno plošně od r. 1976
ukončeno 1980



ale...

teorie nejbližšího
perspektivního vývoje se
stala podkladem pro
konstruktivismus

a

činnostní učení

Humanistické pojetí

90. léta 20. stol...

- změna v pojetí cílů
- pojetí dítěte jako bytosti plně rozvinuté a kompetentní
- změna v přístupu učitele k žákovi, učitel - facilitátor
žákova učení
- změna komunikace při vyučování
- konstruktivistické pojetí vyučování, žák konstruuje své poznatky
- změna v pojetí metod a organizačních forem vyučování
- změna v pojetí hodnocení žáků

- KONSTRUKTIVISMUS →
 - OTEVŘENÉ VYUČOVÁNÍ
 - GLOBÁLNÍ VÝCHOVA
 - ANGAŽOVANÉ UČENÍ
-
- kooperativní vyučování
 - projektové vyučování

Konstruktivistické pojetí výuky

Piaget:

- 1. Zaměřovat se na proces učení spíše než na jeho konečný produkt.
- 2. Zjišťovat úroveň vývoje žáka, aby mohly být stanoveny společné úkoly.
- 3. Stanovit úkoly, jež jsou dostatečnou výzvou k vytváření nových schémat prostřednictvím konkrétních příkladů.
- 4. Povzbuzovat aktivní interakce nejen s objekty vázanými k danému úkolu, ale i s ostatními dětmi; při práci v malých skupinkách se děti mohou učit od sebe navzájem.

Pravidla konstruktivistického přístupu (výběr):

- aktivní role žáka – znalosti jsou aktivně konstruovány (navazují na naivní prekoncepty (dříve utvořený obraz světa))
- učení činností: prostřednictvím manipulování s předměty, dialogické metody, otevřených otázek, diskuse, problémových situací, experimentování
- skupinové a kooperativní formy, projekty (ale ne tematická výuka)
- smysluplnost učení – z reality
- podnětné a komplexní prostředí
- sociální a kulturní kontext (pro porozumění jevům)
- vnitřní motivace
- např. RWCT (např. E.U.R.), Začít spolu, Hejného matematika

☹️ NENÍ KONSTRUKTIVISMUS – paměťové osvojování vědomostí a dovedností využitím aktivizujících metod, „činnostního učení“

Příklad konstruktivisticky pojaté výuky

Tematickou linkou celého projektu **„Společně na jedné lodi po Labi“** se stala pomyslná plavba po řece Labi. Labe je řekou, jejíž jméno dalo vzniknout i názvu našeho města – Vrchlabí – a protéká 100 m od budovy školy, kterou žáci navštěvují. I tento fakt může podpořit vnitřní motivaci dětí pro poznání, stejně jako sdílení zážitků napříč třídou, resp. dvěma třídami čtvrtého ročníku.

Učivo bylo seskupeno do tematických bloků, které měly logickou souvislost s nějakým místem. Na všechna tato místa byly naplánovány výjezdy – zde měli žáci možnost zúčastnit se exkurze, přednášky, setkání s odborníky různých oborů, diskusí atd. Plavba začínala u pramene Labe a postupovala geograficky po směru toku řeky Labe. Jednotlivá témata současně kopírovala školní rok a respektovala roční období, ve kterém byla vyučována.

Výstup – každé dítě portfolio + společný lodní deník

